

a prezime ne bi, npr. *Marija Rukavina, Marije Rukavina, Mariji Rukavina...* Zato treba preporučiti da se sklanja i jedno i drugo: *Marija Rukavina, Marije Rukavine, Mariji Rukavini...*

Ima ženskih prezimena koja su jednaka kao opće imenica, npr. *Pravica, Pralica, Torbica, Travica* pa bi se takve opće imenice sklanjale, a isto se prezime ne bi sklanjalo.

Tako bi trebalo sklanjati i složena ženska prezimena kad je drugo prezime na *-a*, npr. *Marija Jurić-Rukavina, Marije Jurić-Rukavine, Mariji Jurić-Rukavini...*, kao što kažemo *Marija Jurić Zagorka, Mariji Jurić Zagorki...*

Možemo se kolebati jedino u složenim ženskim prezimenima kad je žensko prezime na *-a* prvo, npr. *Marija Rukavina-Jurić*. Ja bih se tu složio da se prvo prezime ne sklanja po načelu da se prvi dio polusloženice ne sklanja kao što se i pridjev tvori od polusloženice. Ne pada mi na pamet prava analogija, osim tvorbe pridjeva kao što je npr. *Guberina-Krstičeve* Razlike, *Broz-Ivekovićev* rječnik i sl. iako to baš nije isto.

DEMETRA ILI DEMETERA – PITANJE JE SAD

Nepostojano *e* muči nas već više od pola stoljeća. Svoj prvi članak u Jeziku objavio sam pod naslovom *Deklinacija slavenskih imena s nepostajnim e*, u listopadu 1954., dakle još kao student. U tome sam se članku zauzeo da se u nekim imenicama ili kategorijama dopusti nepostojanje *e*. Poslije mi je prof. Jonke rekao da je taj moj članak djelovao da je u novosadski pravopis ušlo pravilo o nepostojanju *e* i neke riječi u rječnik. I zaista, u njemu nalazimo § 207. s ovim pravilom: „Ali u hrvatskosrp-

Za sklanjane ženskih prezimena na *-a* govori i to što je je od nesklonjivih ženskih prezimena teško tvoriti pridjeve.

Što se tiče sklanjanja dubrovačkih muških imena na *-o*, o tome smo profesor Težak i ja imali od 8. do 11. izdanja u Gramatici hrvatskoga jezika ovo pravilo:

„Imenice kao što su *Éro* i *Míle* u zavisnim padežima imaju zapravo promjenu imenica ženskoga roda. Imenice tipa *Éro* u jugoistočnim krajevima hrvatskoga jezika, posebno u Dubrovniku i okolici, mijenjaju se u svim padežima po muškoj promjeni, kao *àuto* (*Ívo, Íva, Ívu* itd.). I to je hrvatska književnojezična promjena, ali ograničena područja.”

U daljnjim izdanjima zbog nekih, uglavnom tehničkih promjena, to je pravilo ispušteno, iako je i danas dobro. Zato ime i prezime *Kruno Koroman* možemo sklanjati i *Kruna Koromana, Krunu Koromanu...* ako je Dubrovčanin, kao što sklanjamo *Ivo Vojnović, Iva Vojnovića, Ivu Vojnoviću...*

Stjepan Babić

skom (kajkavska imena) *Sremec – Sremca, Vodopivec – Vodopivca, Tkalec – Tkalca*”, a u rječniku osim tih imena još i *Čakovec, Čakovca, Gubec, Gupca, Kumrovec, Kumrovca*, vjerojatno još koje. Što se samoga *Demetra / Demetera* tiče, novosadski pravopis pravi razliku: **Demetar**, **Demetra**; **Demeter**, **Demetera** (prezime).

Nepostojano *e* kao posebnu kategoriju u gramatiku uveli Stjepko Težak i ja 1992. godine, u 7. izdanje Gramatike hrvatskoga jezika.

Ali time nije sve riješeno što dokazuje i Vratovićev članak o *patru* i *Jupitru* u 5. broju prošlogodišnjega Jezika. Nevolja je

u tome što ni neke hrvatske riječi ne nose u sebi oznaku kad je *a* nepostojano, a kad nije, sjetimo se samo naše imenice *hrbat*, *hrpta* i *hrbata*. Pogotovu to vrijedi za strane imenice, odatle česta naša pogriješka *Juraj*, *Juraja*. Kad se susretnemo s nepoznatim prezimenom, katkada ne znamo hoćemo li sklanjati s nepostojanim ili postojanim *a*. Uzmimo prezime veoma aktivnoga predsjednika ogranka Matice hrvatske u Zaprešiću. On se zove Stjepan *Laljjak*. Kad ga želimo reći u kojem kosom padežu, ne znamo hoćemo li reći *Laljka*, kako nam se samo od sebe nameće, vjerojatno po uzoru na *valjak*, *valjka*, ili *Laljaka*. Moramo pitati njega, a on kaže *Laljaka*.

To pokazuje da je to pitanje teško riješiti načelno, da katkada moramo poći od pojedinačnih primjera. Kad je tako s nepostojanim *a*, još je teže s nepostojanim *e*.

Tako sam nedavno u jednome članku morao napisati genitiv prezimena našega poznatoga preporodnoga pisca koji se zove *Dimitrija Demeter*. Kako god napisao, mogao bih pogriješiti, a nije lijepo da pogriješim jer bi to tko mogao krivo protumačiti. A znati iz samoga prezimena ne mogu, ono u sebi ne nosi nikakvu oznaku je li *e* nepostojano ili nije. Kao što je poznato, to je prezime stranoga, grčkoga podrijetla pa je razlog za kolebanje veći. Nije mi preostalo drugo nego da pogledam u članke u kojima se govori o *Demetru*.

Najprije sam pogledao u njegova djela. Pri ruci mi se našla njegova Teuta i Grobničko polje u izdanju Matice hrvatske iz 1891. godine. Jedan veći predgovor napisao je Vladimir Mažuranić, a drugi Franjo Marković. Obojica upotrebljavaju samo *Demeter*, *Demetra*, *Demetru*, pridjev *Demetrov*. Kratka uvodna napomena Matice hrvatske rabi samo pridjev *Demetrov*.

Drugo je djelo Teuta u izdanju St. Kuglija bez godine izdanja, kako je često u Kuglija, s

velikim nepotpisanim predgovorom, najvjerojatnije priređivača dr. Davida Bogdanovića i on rabi isto: *Demeter*, *Demetra*, *Demetru*, pridjev *Demetrov*.

Dragutin Prohaska u Pregedu hrvatske i srpske književnosti, Zagreb, 1923., ima *Demeter*, *Demetra*, pridjev *Demetrov*.

Nastavljajući gledati u priručnike za povijest književnosti uzeo sam Književnost ilirizma Antuna Barca iz 1954. godine. U njoj sam našao genitiv *Demetera*, dativ *Demeteru*, često i pridjev *Demetrov*, što pokazuje da je Barcu treće *e* postojano.

U Hrvatskoj književnosti Slavka Ježića iz 1993. našao sam genitiv *Demetra*, instrumental *Demetrom*, pridjev *Demetrov*, što kazuje da je za Ježića *e* nepostojano, samo tu ima jedno *ali*. Izdanje iz 1993. napravljeno je po izdanju iz 1944. s lektorskim imenom pa nije baš sigurno kako je Slavko Ježić zapravo pisao, ali možemo pretpostaviti da je pisao s nepostojanim *e*, to više što Klaić u Hrvatskome pravopisu iz 1944. ima „**Demeter**, tog *Demetra*; **Demetrov**“.

Dubravko Jelčić u Povijesti hrvatske književnosti ima kao i većina: *Demetra*, pridjev *Demetrov*.

Ti podatci, 8 : 2, pokazuju neko rješenje, ali kako Barac nije rabio postojano *e* bez nekoga određenoga razloga, kao i Klaić u novosadskome pravopisu, jer je on radio rječnik i za taj pravopis, morali bismo naći pouzdaniji razlog. Dosjetio sam se! Najbolje bi bilo kad bismo mogli pitati samoga *Demetra*, ali kako to ne možemo, možemo pogledati kako se njegovo prezime sklanjalo dok je on još bio živ. Pogledao sam u Danicu ilirsku i na više mjesta i u desetak godišta našao *Demetra*, *Demetrov*. Sad dvojbe više ne može biti: prezime *Demeter* sklanja se s nepostojanim *e*: *Demetra*, *Demetru*..., pridjev *Demetrov*.

Stjepan Babić